

התפתחויות המשק במחצית הראשונה של 1960

1. קווי ההתפתחות העיקריים

הגידול המהיר של הייצור והתעסוקה, תוך הפניית עיקר תוספת הייצור לצריכה פרטית וציבורית, שאיפיון את המשק הישראלי בשנת 1959, נמשך גם במחצית הראשונה של שנת 1960. אולם, אף שנמשך גם בתקופה זו הגידול המהיר ביצוא, לא חל שיפור נוסף במאזן המסחרי של המשק — הן בגלל חידוש העלייה המהירה ביבוא, לאחר ההאטה שחלה בשנה הקודמת, והן בגלל שינוי לרעה בתנאי הסחר של ישראל.

ההתרחבות המוניטרית, נמשכה במחצית הראשונה של 1960 בקצב העולה על זה שבתקופה המקבילה ב-1959. אמצעי התשלום עלו בשיעור של 14.6 אחוזים, לעומת עלייה של 12.7 אחוזים בתקופה המקבילה ב-1959. עם זאת נמשכה היציבות היחסית ברמת המחירים של המשק, שהיתה גבוהה באחוז אחד עד שני אחוזים, בקירוב, מזו של המחצית הראשונה של שנת 1959. מצד הוצאות הייצור מוסברת העלייה המועטת ברמת המחירים, ביציבות במחירי היבוא ובאיי-עליית השכר הממוצע ליחידת תפוקה.

הגידול בתוצר הגולמי, במחירים קבועים, נאמד ב-10 עד 11 אחוזים, כשיעור הגידול במחצית הראשונה של השנה הקודמת. עם זאת חלו שינויים בשיעורי הגידול של ענפי המשק העיקריים. קצב הגידול של התפוקה החקלאית הואט במידה ניכרת בעקבות ירידת הרווחיות של הייצור החקלאי בשנה הקודמת. בתפוקת ענף הבנייה חלה כפי הנראה אף ירידה מסויימת, עם הצמצום הניכר בבנייה הציבורית. לעומת זאת נמשך הגידול המהיר של התפוקה התעשייתית ובמיוחד של תפוקת מוצרי היצוא. בשיעור הגידול של תפוקת ענף התחבורה לא חל שינוי, בהשוואה לתקופה המקבילה של שנת 1959.

הגידול המהיר בתוצר הגולמי היה מלווה בעלייה במספר המועסקים בשיעור של 4 אחוזים בערך. עלייה זו בתעסוקה היתה מלווה לא רק בגידול האוכלוסייה בגילוי העבודה, ובירידה במספר המובטלים, אלא אף בהגברת ההשתתפות בכוח העבודה.

העלייה בשכר הממוצע, בהשוואה למחצית הראשונה של שנת 1959, נאמדת ב-4 אחוזים. עלייה זו נגרמה על ידי עלייה של כ-10 אחוזים בשכר בענף השירותים הציבוריים, ועליות קטנות בשכר בענפי המשק האחרים.

העלייה בצריכה הפרטית במחצית הראשונה של 1960 נאמדת ב-12 עד 13 אחוזים, במחירים שוטפים. בניכוי עליית מחירים של אחוז אחד עד שני אחוזים, הגיעה העלייה בצריכה הריאלית ל-10 עד 11 אחוזים, בהשוואה לתקופה המקבילה ב-1959 ובהתחשב בגידול האוכלוסייה יש בכך עלייה בשיעור של 7 עד 8 אחוזים, בצריכה הפרטית הריאלית לנפש. גידול רב במיוחד חל בצריכת מוצרי מזון חקלאי, ומוצרי טכסטיל, בעקבות ירידת מחיריהם; הוא הדין במוצרים בני קיימא, שצריכתם גדלה בשנים האחרונות בקצב העולה במידה רבה על העלייה הממוצעת של הצריכה. בהשקעות חלה עלייה איטית בלבד. עלייה זו מהווה צירוף של עלייה בהשקעות בתעשייה ובתחבורה, מצד אחד, וירידה בהשקעות בבנייני מגורים, מצד שני.

העלייה המהירה בערך יצוא המוצרים נמשכה גם במחצית הראשונה של 1960, והגיעה לשיעור של 18 אחוזים בהשוואה לתקופה המקבילה ב-1959. הייצוא הריאלי עלה בשיעור של כ-25 אחוזים, וירידת מחירי היצוא הממוצעת נאמדת ב-5 אחוזים. כבשנה שעברה, חלה עיקר העלייה גם השנה בייצוא התעשייתי ובייצוא יהלומים.

ערך היבוא במחצית הראשונה של 1960 עלה במידה ניכרת בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד. לאחר ירידת מה ביבוא במחצית הראשונה של 1959, ועלייה בשיעור 3 אחוזים במשך אותה שנה כולה, הגיע שיעור העלייה ביבוא, במחצית הראשונה של 1960, ל-11 אחוזים. עיקר העלייה חלה ביבוא לתצרוכת וביבוא חומרי גלם, בעוד שביבוא נכסי השקעה חלה עלייה אטית יותר. מחירי היצוא היו יציבים בדרך כלל, ואפשר שבממוצע חלה בהם אף ירידת מה.

כתוצאה מהשינויים בערך היצוא והיבוא גדל הגירעון המסחרי במחצית הראשונה של 1960 ב-4 מיליון דולר.

הגידול המהיר בנכסים הכספיים שבידי הציבור נמשך גם במחצית הראשונה של 1960, ושיעור הגידול הגיע ל-14.6 אחוזים, בהשוואה לשיעור גידול של 13.1 אחוזים במחצית הראשונה, ושל 6.0 אחוזים, במחצית השנייה של 1959.

אמצעי התשלום והפקדונות הפחות נוזלים עלו שניהם במחצית הראשונה של 1960 בשיעור הקרוב ל-15 אחוזים, בעוד שבמחצית הראשונה של השנה הקודמת, גדלו אמצעי התשלום בקצב איטי במקצת מן הגידול בפקדונות הפחות נוזלים.

המקור העיקרי לגידול הנכסים הכספיים שבידי הציבור היתה הצבירה הגדולה של יתרות מטבע חוץ, שבה יש לראות את הגורם ל-70 אחוזים מהגידול — הן במחצית הראשונה של שנת 1960, והן בתקופה המקבילה בשנת 1959. האשראי הבנקאי לציבור גדל בקצב מהיר יותר מאשר במחצית הראשונה של שנת 1959. לעומת זאת חלה ירידה באשראי שניתן לממשלה ממערכת הבנקאות.

בשוק ניירות הערך חלה במחצית הראשונה של שנת 1960 ירידה ניכרת בהיקף ההנפקות החדשות. הנפקת איגרות חוב הטצמזמה ל-30 מיליון ל"י בלבד, לעומת 72 מיליון ל"י בתקופה המקבילה ב-1959. נראה שאיגרות החוב הצמודות איבדו את כוח המשיכה שלהן כתוצאה מהיציבות היחסית של מדד יוקר המחיה, מצד אחד, והתבדות השמועות על פיתוח הל"י מצד שני. התענינות המשקיעים הפוטנציאליים הופנתה אל שוק המניות, אולם הביקוש הרב למניות סופק רק באופן חלקי על-ידי הנפקות חדשות שהיקפן הכולל לא הגיע ל-7 מיליון ל"י.

2. התפתחות הכספים והאשראי

בששת החודשים הראשונים של שנת 1960, גבר קצב ההתרחבות הכספית. סכום הנכסים הכספיים שבידי הציבור גדל בחודשים ינואר עד יוני 1960, ב-14.6 אחוזים — 165.4 מיליון ל"י. תופעה זו של קצב גידול מוגבר בנכסים הכספיים בחודשי השנה הראשונים, ניכרת אומנם זה שנים מספר, בעיקר בגלל הגידול העונתי ביתרות מטבע חוץ. אולם, שיעור העלייה במחצית הראשונה של 1960, היה גבוה מאשר בתקופה המקבילה אשתקד, שבה עלו הנכסים הכספיים ב-13.1 אחוזים בלבד — 130 מיליון ל"י. שיעורים אלה גבוהים במידה ניכרת משיעורי הגידול בתפוקה הלאומית במחירים שוטפים, או בסך המקורות העומדים לרשות המשק, ונמצא כי נמשכת, איפוא, מגמת הגידול בנוילות היחסית של הציבור.

עיקר הגידול של הנכסים הכספיים חל באמצעי התשלום, שעלו בששת החודשים הראשונים של 1960, ב-105.7 מיליון ל"י — 14.6 אחוזים, בעוד שהפקדונות הפחות נוזלים (שאינם כלולים באמצעי תשלום) עלו ב-59.7 מיליון ל"י — 14.7 אחוזים. יש לציין, שהתוספת לפקדונות שאינם

בגדר אמצעי תשלום, מורכבת בחלק ניכר מפקדונות שמידת נזילותם גבוהה יחסית, ואשר למעשה אפשר להפכם בכל עת לאמצעי תשלום.

המקור העיקרי לגידול בנכסים הכספיים, היה השנה, כבתקופה המקבילה אשתקד, הצבירה הגדולה של יתרות מטבע חוץ במערכת הבנקאות. משקלו של סעיף זה בכלל המקורות של הגידול בנכסים הכספיים הגיע ל-70 אחוזים בערך. כן חל גידול ניכר למדי באשראי הבנקאי לציבור ובהשקעות מוסדות בנקאיים בניירות ערך לא ממשלתיים. הגידול ביתרות במעבר, פעל להגדלת הנכסים הכספיים שבידי הציבור, בשיעור העולה באופן ניכר על זה של השנה שעברה. וזאת, במידה רבה, בגלל הסכום הנמוך במיוחד של היתרות במעבר, לסוף דצמבר 1959 י. מאידך,

לוח 1

גידול הנכסים הכספיים שבידי הציבור לפי המקורות והמרכיבים ינואר עד יוני 1959, 1960

ינואר-יוני		ינואר-יוני		
1960	1959	1960	1959	
(אחוזים)		(מיליוני ל"י)		
69.3	69.1	116.0	89.9	ה מקו רות
29.0	22.7	48.5	29.5	צבירת מטבע חוץ
-9.2	0.7	-15.5	0.9	הרחבת האשראי לציבור
6.2	7.6	10.5	9.9	הרחבת האשראי לממשלה
4.7	-0.1	7.9	-0.1	השקעות מוסדות בנקאיים *
100.0	100.0	167.4	130.1	שינוי ביתרות במעבר
16.7	13.8	28.0	17.9	סך כל המקורות
46.4	50.7	77.7	66.0	ה מ ר כ י ב י ם
63.1	64.5	105.7	83.9	מזומנים בידי הציבור
26.8	20.7	44.8	27.0	פקדונות עובר ושב
8.9	10.0	14.9	13.0	אמצעי תשלום
98.9	95.2	165.4	123.9	פ ק ד ו נות ב ל ת י נ ז י ל י ם
1.2	4.8	2.0	6.2	במטבע ישראלי
100.0	100.0	167.4	130.1	במטבע חוץ
				סך כל הנכסים הכספיים
				ה ו ן ע צ מ י ו ח ש ב ו נות
				אחרים נטו
				סך כל המרכיבים

* בניירות ערך לא ממשלתיים ובחברות עור.

¹ ראה דו"ח בנק ישראל 1959, עמוד 218.

חל צימצום באשראי שניתן לממשלה ממערכת הבנקאות, גורם שפעל להקטנת סכום הנכסים הכספיים שבידי הציבור.

(א) הנכסים הכספיים שבידי הציבור

(1) אמצעי התשלום

לאחר הירידה בשיעורי הגידול של אמצעי התשלום בשנת 1959, חלה עלייה בשיעורים אלה במחצית הראשונה של שנת 1960. בחודשים ינואר עד יוני 1960 עלו אמצעי התשלום בשיעור חודשי ממוצע של 2.4 אחוזים, לעומת 2.1 אחוזים בתקופה המקבילה אשתקד. סך הגידול הסתכם ב־105.7 מיליון ל"י — 14.6 אחוזים, לעומת 83.9 מיליון ל"י — 12.7 אחוזים, בשנת 1959.

בהרחבת אמצעי התשלום ניכר המשך המגמה של עלייה בקצב מהיר יותר בפקדונות עובר ושב, מאשר במזומנים. מסוף דצמבר 1959 עד סוף יוני 1960, עלו פקדונות עובר ושב ב־16.7 אחוזים — 77.7 מיליון ל"י, ואילו המזומנים עלו ב־10.8 אחוזים — 28 מיליון ל"י. כתוצאה מכך, ירד אחוז המזומנים בכלל אמצעי התשלום, מ־35.8 אחוזים בסוף דצמבר 1959, ל־34.6 אחוזים בסוף יוני 1960.

לוח 2

אמצעי התשלום, מדצמבר 1959 עד יוני 1960

(מיליוני ל"י)

החודש	מזומנים בידי הציבור	פקדונות עובר ושב	סך כל אמצעי התשלום	העלייה או הירידה (-) מסוף החודש הקודם	
				מיליוני ל"י	אחוזים
				1960	1959
1959 דצמבר	259.9	466.0	725.9	—	—
1960 ינואר	265.7	483.7	749.4	13.6	2.1
פברואר	274.0	494.8	768.8	16.4	2.4
מרס	278.7	494.5	773.2	4.0	0.6
אפריל	288.6	518.4	807.0	24.4	3.5
מאי	288.0	535.1	823.1	11.3	1.6
יוני	287.9	543.7	831.6	14.2	1.9
סך כל העלייה					
				83.9	12.7
מדצמבר ליוני				105.7	14.6
עלייה ממוצעת					
בששת החודשים				14.0	2.1
				17.6	2.4

(2) פקדונות הציבור שאינם אמצעי תשלום

פקדונות אלה, שנוזלותם מועטה משל אמצעי התשלום, כוללים את הפקדונות לזמן קצוב למיניהם, את פקדונות החיסכון במטבע ישראלי, וכן את פקדונות הציבור במטבע חוץ. בסך הכל

לוח 3

פקדונות הציבור שאינם אמצעי תשלום, מדצמבר 1959 עד יוני 1960

(מיליוני ל"י)

החודש	פקדונות במסבץ ישראלי						העלייה או הירידה (-) מסוף החודש הקודם		אחוזים
	תוכניות חיסכון	לומנים קצובים	קופות תגמולים להשקעה מוכרת	למתן הלחאות	בנגד התחייבויות	בהצמדה למסבץ חוץ (פז"ק)	סך כל הפקדונות שאינם אמצעי תשלום	מיליוני ל"י	
1959 דצמבר	59.7	78.8	41.3	49.1	9.9	34.3	405.2	—	—
1960 ינואר	60.5	80.1	42.8	49.8	9.8	36.3	414.2	9.0	2.2
פברואר	61.1	81.5	45.5	49.7	9.3	38.1	423.4	9.2	2.2
מארס	62.2	82.5	49.2	51.7	9.5	38.9	435.3	11.9	2.8
אפריל	63.0	85.0	50.4	52.5	9.9	40.3	438.9	3.6	0.8
מאי	64.1	86.3	53.2	52.5	10.0	41.9	453.7	14.8	3.4
יוני	65.4	88.1	58.5	52.7	10.0	43.2	464.9	11.2	2.5
סך כל העלייה									
מדצמבר 1958									
עד ליוני 1959	2.1	-1.3	10.0	5.6	0.3	10.3	13.0	40.0	14.1
מדצמבר 1959									
עד ליוני 1960	5.7	9.3	17.2	3.6	0.1	8.9	14.9	59.7	14.7
עלייה ממוצעת									
בששת חודשי 1959									
בששת חודשי 1960									
								6.7	2.3
								9.9	2.4

הסתכם הגידול בפקדונות הפחות נזילים בששת החודשים הראשונים של 1960, ב-59.7 מיליון ל"י, או ב-14.7 אחוזים, לעומת 40 מיליון ל"י, או 14.1 אחוזים בתקופה המקבילה אשתקד. אולם, שיעורי הגידול בראשית 1960, נמוכים יותר מהשיעורים במחצית השניה של שנת 1959, שבה הסתכם הגידול בפקדונות הפחות נזילים ב-25.3 אחוזים, בעיקר הודות לתנאים המיוחדים שעודדו הגדלת פקדונות במטבע חוץ¹. נמצא, כי, שלא כבמחצית השניה של 1959, באה פעולתם של גורמי ההתרחבות המוניטרית ב-1960 לידי גילוי בעיקר בהגדלת אמצעי התשלום, ורק במידה קטנה יותר בהגדלת הפקדונות שאינם אמצעי תשלום.

מתוך הגידול של 59.7 מיליון ל"י בסך הפקדונות הפחות נזילים, מסוף דצמבר 1959 עד סוף יוני 1960, היה חלקם של הפקדונות במטבע ישראלי (כולל פז"ק), 44.8 מיליון ל"י, ושל הפקדונות במטבע חוץ 14.9 מיליון ל"י. הגידול הניכר ביותר בפקדונות במטבע ישראלי חל בפקדונות קופות התגמולים להשקעה מוכרת, שעלו ב-17.2 מיליון ל"י, והיתרה שלהם הסתכמה בסוף יוני 1960 ב-58.5 מיליון ל"י. כן חל גידול ניכר בפקדונות הצמודים למטבע חוץ (פז"ק), פקדונות לזמנים קצובים (בעיקר לתקופה שאינה עולה על 12 חודש), פקדונות החיסכון, ופקדונות קופות תגמולים למתן הלוואות לחברים (ראה לוח 3).

לוח 4

פקדונות הציבור במטבע חוץ במוסדות בנקאיים, מרצמבר 1959 עד יוני 1960

(במיליוני ל"י)

(סוף כל חודש)

החודש	תמ"מ	פת"ח	כנגד התחייבויות	פקדונות והמחאות לפירעון	פקדונות אחרים	סך הכל	העלייה או הירידה (-) מסוף החודש הקודם	אחוזים במיליוני ל"י
1959 דצמבר	39.6	36.8	31.7	5.7	18.3	132.1	—	—
1960 ינואר	42.1	36.7	31.7	6.2	18.5	135.2	2.3	3.1
פברואר	46.0	38.4	30.1	6.3	17.4	138.2	2.2	3.0
מארס	52.0	40.5	28.5	7.5	12.8	141.3	2.2	3.1
אפריל	52.0	37.6	26.9	6.6	14.7	137.8	-2.5	-3.5
מאי	54.6	40.0	26.5	7.5	17.2	145.7	5.7	7.9
יוני	56.5	42.7	25.4	6.8	15.6	147.0	0.9	1.3

סך כל העלייה

מדצמבר 1958

עד יוני 1959	3.5	*	5.7	1.4	**2.3	12.9	17.3
מדצמבר 1959							
עד יוני 1960	16.9	5.9	-6.3	1.1	-2.7	14.9	11.3

* כלול בפקדונות אחרים.

** כולל פת"ח.

¹ ראה דו"ח בנק ישראל 1959, עמוד 197. מסוף יוני 1959 ועד סוף דצמבר 1959 גדלו הפקדונות במטבע חוץ ב-50.1 אחוזים, והפקדונות הפחות נזילים במטבע ישראלי ב-15.8 אחוזים.

עיקר הגידול בפקדונות במטבע חוץ חל בפקדונות תמ"מ, שעלו ב-16.9 מיליון ל"י, לעומת עלייה של 3.5 מיליון ל"י בתקופה המקבילה אשתקד. עלייה זאת בפקדונות התמ"מ קשורה בגידול הניכר בהיקף הפיצויים האישיים שנתקבלו על-ידי תושבי ישראל (בעיקר מגרמניה): בחודשים ינואר עד מאי 1960 עמדו הפיצויים על ממוצע חודשי של 8.2 מיליון דולאר, לעומת 5 מיליון דולר בתקופה המקבילה אשתקד. כן יש להביא בחשבון את העובדה, שעד מאי 1959 היו מעבירי המטבע רשאים להפקיד במטבע חוץ רק 20 אחוזים מסכום העברה, ואילו לאחר מכן — 33 אחוזים. עלייה ניכרת חלה גם בפקדונות תושבי חוץ. לעומת זאת, חל צימצום בסכום הפקדונות כנגד התחייבויות, הכוללים בעיקר פקדונות לכיסוי אשראים דוקומנטריים.

(ב) המקורות להגדלת הנכסים הכספיים

(1) צבירת יתרות מטבע חוץ

מגמת הגידול המהיר ביתרות חוץ במערכת הבנקאות, שהחלה ב-1958, נמשכה גם בראשית 1960. כמו בשנים קודמות, כן גם השנה, ניכרת ההתפתחות העונתית הרגילה בצבירת היתרות, המתבטאת בעלייה מוגברת בחודשי השנה הראשונים. סעיף זה נהפך בשנים האחרונות למקור מכריע בחשיבותו להגדלת הנכסים הכספיים שבידי הציבור בחודשים אלה.¹

לוח 5

יתרות נטו של מטבע חוץ במערכת הבנקאות, מדצמבר 1959 עד יוני 1960

(מיליוני ל"י)

(סוף כל חודש)

העלייה או הירידה (-) בסך היתרות מסוף החודש הקודם				סך הכל	במוסדות הבנקאיים	בבנק ישראל	החודש
אחוזים		מיליוני ל"י					
1960	1959	1960	1959				
—	—	—	—	273.5	71.6	201.9	1959 דצמבר
5.0	4.6	13.6	8.3	287.1	72.1	215.0	1960 ינואר
8.6	8.8	24.6	16.6	311.7	70.1	241.6	פברואר
10.5	8.0	32.8	16.4	344.5	67.0	277.5	מארס
10.9	15.9	37.5	35.1	382.0	67.6	314.4	אפריל
3.0	2.5	11.4	6.4	393.4	73.6	319.8	מאי
-1.0	2.7	-3.9	7.1	389.5	71.1	318.4	יוני
				סך כל העלייה			
				מדצמבר			
42.4	50.1	116.0	89.9	ליוני			
				עלייה ממוצעת			
7.1	8.3	19.3	15.0	בששת החודשים			

¹ ראה לוח 1.

בששת החודשים הראשונים של 1960 עלו היתרות במטבע חוץ ב־116 מיליון ל"י — 42.4 אחוזים, לעומת 90 מיליון ל"י — 50 אחוזים, בתקופה המקבילה אשתקד. חלקן של יתרות מטבע חוץ בסך המקורות להגדלת הנכסים הכספיים שבידי הציבור, הגיע בחודשים ינואר עד יוני שנה זו ל־69.3 אחוזים. כיוון שהסכומים שלא הומרו במטבע מקומי על ידי מעבירי המטבע השונים¹, הגיעו ל־27 אחוזים לערך, מסך הגידול נטו ביתרות מטבע חוץ, נמצא שעיקר ההשפעה של צבירת היתרות היתה על הרחבת אמצעי התשלום.

היתרות נטו שברשות המוסדות הבנקאיים ירדו בתקופה הנסקרת ב־0.5 מיליון ל"י, לעומת גידול של 116.5 מיליון ל"י ביתרות שברשות בנק ישראל. צבירה ניכרת זאת של יתרות מטבע חוץ בבנק ישראל, מסבירה את הגידול הרב בסכום הנכסים הנזילים שבידי המוסדות הבנקאיים, ואת השיפור הניכר במצב הנזילות שלהם².

(2) האשראי לציבור

האשראי הבנקאי לציבור גדל בתקופה הנסקרת ב־48.5 מיליון ל"י, לעומת 29.5 מיליון ל"י בתקופה המקבילה אשתקד. גידול זה נובע מצמצום נכיון משנה על ידי בנק ישראל, ב־3.9 מיליון ל"י, ועלייה באשראי לציבור ממוסדות בנקאיים ב־52.3 ל"י. השטרות שנוכו על ידי בנק ישראל,

לוח 6

אשראי לציבור באמצעות מערכת הבנקאות, מרצמבר 1959 עד יוני 1960

(מיליוני ל"י)

(סוף כל חודש)

החודש	אשראי בנקאי			כנגד פקדונות הממשלה	מפקדונות הממשלה למתן הלוואות	סך כל האשראי לציבור (3) + (4) + (5)
	בנק ישראל	מוסדות בנקאיים	סך הכל			
1959 דצמבר	33.6	509.3	542.9	67.8	221.9	832.6
1960 ינואר	30.7	519.4	550.1	70.2	221.0	841.3
פברואר	36.1	523.1	559.2	73.8	221.7	854.7
מארס	31.9	536.6	568.2	84.9	226.7	880.1
אפריל	28.6	532.1	560.7	81.9	229.4	872.0
מאי	29.5	544.1	573.6	77.8	233.8	885.2
יוני	29.7	561.6	591.3	75.6	234.5	901.4
סך כל העלייה						
1959	-6.3	35.8	29.5	13.5	25.0	68.0
1960	-3.9	52.3	48.4	7.8	12.6	68.8
העלייה באחוזים						
1959	-22.8	9.0	6.9	20.8	12.6	9.8
1960	-11.6	10.3	8.9	11.5	5.7	8.3

¹ אלא הופקדו בחמ"מ, פז"ק ופז"ח.

² ראה סעיף (ג) ולוח 8.

במטבע ישראלי, ירדו ב־12 מיליון ל"י, והיתרה הסתכמה בסוף יוני ב־1.8 מיליון ל"י בלבד; ואילו השטרות שנוכו במטבע חוץ עלו ב־8.1 מיליון ל"י, והיתרה הסתכמה ב־29.7 מיליון ל"י. באשראי כנגד פקדונות הממשלה לחייבי מסים שונים וכו', חלה העלייה העונתית הרגילה בחודשים ינואר–מארס, לקראת סיום שנת התקציב של הממשלה. לאחר מכן הלך והצטמצם בהדרגה האשראי לסוג זה של חייבים, ובסך הכל גדל סעיף זה ב־7.8 מיליון ל"י. כן חל גידול ב־12.6 מיליון ל"י באשראי מתוך פקדונות הממשלה, הניתן למקבלי הלוואות מתקציב הפיתוח באמצעות המוסדות הבנקאיים. כידוע אין האשראי כנגד פקדונות הממשלה, ומתוך פקדונות הממשלה, מגדיל את סכום הנכסים הכספיים שבידי הציבור.

(3) האשראי לממשלה

האשראי הבנקאי לממשלה צומצם בששת החודשים הראשונים של השנה ב־15.5 מיליון ל"י. ירידה זאת פעלה להקטנת סכום הנכסים הכספיים שבידי הציבור, וצמצמה במקצת את השפעתם של גורמי ההתרחבות המוניטרית. הירידה באשראי שניתן על ידי בנק ישראל לממשלה, הסתכמה ב־20.5 מיליון ל"י. ירידה זו פעלה גם להקטנת סכום הנכסים הנזילים של המוסדות הבנקאיים, וצמצמה את אפשרויותיהם להרחבת האשראי. יתרת חוב הממשלה לבנק ישראל הסתכמה בסוף מאי 1960, ב־297.2 מיליון ל"י.

האשראי השוטף (ברוטו) לממשלה, מבנק ישראל, ירד לאפס בסוף חודש מארס, בהתאם לחובת הממשלה לפרוע את כל המקדמות לזמן קצר עד סוף שנת התקציב. פקדונות הממשלה בבנק ישראל בסוף חודש מארס, הגיעו ל־27.6 מיליון ל"י, כך שהחשבון השוטף של הממשלה הסתכם בסוף חודש זה ביתרת זכות של 27.6 מיליון ל"י. בחודשים אפריל עד יוני, גדלו פקדונות

לוח 7

חוב הממשלה למערכת הבנקאות, מדצמבר 1959 עד יוני 1960

(מיליוני ל"י)

סך כל חוב הממשלה	מוסדות בנקאיים				בנק ישראל				החודש
	סך הכל	בנקאי : פקדונות (נטו)	אשראי לזמן ארוך וניירות ערך	אשראי שוטף (נטו)	סך הכל	בנקאי : חשבונות הון	אשראי לזמן ארוך וניירות ערך	אשראי שוטף (נטו)	
362.1	44.4	18.0	49.1	13.3	317.7	20.4	319.7	18.4	1959 דצמבר
356.5	47.3	17.6	50.2	14.7	390.2	19.1	319.8	8.5	1960 ינואר
353.0	47.9	17.7	50.8	14.8	305.1	19.7	319.8	5.0	פברואר
327.6	48.1	20.6	51.0	17.7	279.5	14.8	321.9	-27.6	מארס
327.4	44.8	20.2	51.2	13.8	282.6	21.0	321.9	-18.3	אפריל
336.3	42.7	21.3	51.5	12.5	293.6	22.2	321.8	-6.0	מאי
346.6	49.4	20.7	52.5	17.7	297.2	22.5	321.8	-2.1	יוני
סך כל העלייה									
0.9	-18.5	3.1	6.2	-21.6	19.4	0.9	107.2	-87.0	1959
-15.5	5.0	2.7	3.4	4.4	-20.5	2.1	2.1	-20.5	1960

הממשלה ל-56.9 מיליון ל"י, אולם המקדמות עלו ל-54.8 מיליון ל"י, כך, שיתרת הזכות השוטפת של הממשלה בסוף חודש יוני ירדה ל-2.1 מיליון ל"י.
האשראי (ברוטו) לממשלה ממוסדות בנקאיים (לרבות רכישת נירות ערך ממשלתיים), עלה בתקופה הנסקרת, ב-8 מיליון ל"י לערך. פקדונות הממשלה נטו במוסדות בנקאיים עלו ב-3 מיליון ל"י לערך, כך, שחוב הממשלה נטו עלה ב-5 מיליון ל"י, ויתרתו הסתכמה בסוף יוני 1960 ב-49.4 מיליון ל"י.

(ג) נזילות המוסדות הבנקאיים

בששת החודשים הראשונים של 1960, ניכרת אותה תופעה של שיפור במצב הנזילות של המוסדות הבנקאיים, שהיתה אופיינית לשנתיים הקודמות. שיפור זה קשור במידה רבה בגידול העונתי של היתרות במטבע חוץ בבנק ישראל, המשתקף בעליית סכום הנכסים הנזילים של המוסדות הבנקאיים.

הנכסים הנזילים של המוסדות הבנקאיים עלו בתקופה הנסקרת ב-24.2 אחוזים, או, ב-47.3 מיליון ל"י; בעוד שהפקדונות במטבע ישראלי, החייבים בנזילות, עלו ב-15.1 אחוזים, או ב-80.1 מיליון ל"י. כתוצאה מכך, עלה שיעור הנזילות הממוצע של המוסדות הבנקאיים במטבע ישראלי, מ-36.7 אחוזים בסוף שנת 1959, ל-39.6 אחוזים בסוף יוני 1960. שיעור הנזילות הממוצע בחודשים ינואר עד יוני 1960, היה 38.6 אחוזים, לעומת 39.5 אחוזים בתקופה המקבילה אשתקד.

לוח 8

הנזילות של המוסדות הבנקאיים במטבע ישראלי, מדצמבר 1959 עד יוני 1960

(מיליוני ל"י)

(סוף כל חודש)

החודש	פקדונות החייבים בנזילות במטבע ישראלי	סך כל הנכסים הנזילים	שיעור הנזילות בפועל $\frac{(2)}{(1)} \times 100$
	(1)	(2)	(3)
1959 דצמבר	531.9	195.3	36.7
1960 ינואר	548.2	198.6	36.2
פברואר	561.0	213.4	38.0
מארס	559.4	210.7	37.7
אפריל	585.9	234.0	39.3
מאי	603.0	243.2	40.4
יוני	612.0	242.6	39.6

הגורמים שפעלו להגדלת סכום הנכסים הנזילים היו: עלייה של 116.5 מיליון ל"י ביתרות מטבע חוץ בבנק ישראל, ושל 6.2 מיליון ל"י ביתרות נטו בין המוסדות הבנקאיים. לעומת זאת, הירידה של 24.9 מיליון ל"י באשראי שניתן על ידי בנק ישראל לממשלה ולציבור, וכן משיכה נטו של מזומנים על ידי הציבור בסך 28 מיליון ל"י, ועלייה של 22.5 מיליון ל"י ביתרות המוסדות הבנקאיים בבנק ישראל, שאינם נכסים נזילים, פעלו לצמצום סכום הנכסים הנזילים. התוספת של

47.3 מיליון ל"י בנכסים הנזילים, כללה גידול של 38.2 מיליון ל"י ביתרות נזילות בבנק ישראל, של 6.2 מיליון ל"י ביתרות נטו בין המוסדות הבנקאיים, ושל 2.9 מיליון ל"י במזומנים בקופות המוסדות הבנקאיים.

3. מאזן התשלומים

(א) היצוא

היצוא במחצית הראשונה של 1960 היה גבוה ב-18 אחוזים בערך מרמתו במחצית הראשונה של שנת 1959; וזאת, לאחר עלייה של כ-15 אחוזים בשנת 1959 לעומת 1958. עלייה זו היותה עלייה של 25 אחוזים ביצוא הריאלי, שכן ב-1960 היו מחירי היצוא נמוכים ב-5 אחוזים בממוצע; מאלה של השנה הקודמת.

עיקר העלייה חלה ביצוא התעשייתי ויצוא היהלומים, בעוד שביצוא החקלאי חלה עלייה קלה בלבד. יש בכך המשך של מגמות ההתפתחות שאפיינו את השנה שעברה, שגם בה התרכזה העלייה ביצוא התעשייתי וביצוא היהלומים. סיבותיו של תהליך זה נעוצות בתנאים המקומיים, וכן בהמשך הגאות בסחר החוץ העולמי.

ירידת מחירי פרי ההדר שהחלה ב-1959 נמשכה גם השנה והמחירים היו נמוכים ב-10 אחוזים כמעט, מאלה של השנה שעברה. הכמות המשווקת הוסיפה לגדול, ולמרות ירידת המחירים חלה עלייה של קרוב למיליון דולר בפדיון מיצוא זה. נמשך גם הגידול ביצוא הביצים, אם כי לא באותו קצב כבשנה הקודמת. כן התרבו המשלוחים הנסיוניים של פירות וירקות.

גם בשנת 1960, כבשנה שעברה, חלה עלייה ניכרת ביצוא כמה וכמה סוגי סחורות. בכמה מקרים היתה זו הבשלת פירותיהן של השקעות שנעשו בשנים קודמות. דוגמא לכך היא העלייה שחלה ביצוא צמנט הנחושת אשר במחצית הראשונה של 1959 היה עדיין בממדים מצומצמים. כמו כן חלה הרחבה בכושר הייצור בענף הטקסטיל, ועובדה זו, ויחד עמה הגברת מאמצי השיווק, הביאו לעלייה גדולה ביצוא של ענף זה, ובראש וראשונה ביצוא החוטים והאריגים.

עלייה גדולה חלה גם ביצוא היהלומים, אם כי לא לשוק היצוא העיקרי של מוצר זה — ארה"ב — אלא לארצות ייעוד אחרות.

ארצות הייעוד העיקריות של היצוא המשיכו להיות אנגליה, גרמניה וארה"ב; אלא שבשנה זו עלה היצוא לגרמניה על היצוא לארה"ב. כמו-כן חלה עלייה ניכרת ביצוא להולנד, שווייץ, הונג-קונג, וברזיל, בעוד שירידה מסוימת חלה ביצוא לבלגיה, לצרפת וליוגוסלביה.

לוח 9

היצוא לפי הענף, ינואר עד יוני, 1959 ו-1960

(במיליוני דולר)

שינוי באחוזים	שינוי בדולרים	1960	1959	
+ 2.0	+ 0.8	41.4	40.6	יצוא הדרים
+ 8.0	+ 0.5	6.8	6.3	יצוא חקלאי אחר
+ 32.5	+ 10.9	44.4	33.5	יצוא תעשייתי
+ 27.6	+ 6.2	28.7	22.5	יצוא יהלומים
+ 17.8	+ 18.4	121.3	102.9	סך כל היצוא

(ב) היבוא

לאחר ירידה קלה ביבוא במחצית הראשונה של 1959, ועלייה קלה בלבד במשך שנת 1959 כולה, חלה במחצית הראשונה של 1960 עלייה ביבוא בשיעור של 11 אחוזים בערך. ומאחר שמחירי היבוא ירדו בממוצע באחוז אחד, הגיעה העלייה ביבוא, במחירים קבועים, לשיעור של 12 אחוזים בערך.

העלייה הגדולה ביותר חלה בערך היבוא של נכסי תצרוכת שעלה ב־14 אחוזים, כתוצאה מעלייה ריאלית של 21 אחוזים, וירידת מחירים ממוצעת של 5 אחוזים. ערך היבוא של חומרי גלם עלה ב־13 אחוזים, כתוצאה מעלייה ריאלית באותו שיעור, ויציבות במחירים הממוצעים. משקל ניכר ביבוא חומרי הגלם יש ליהלומים הגולמיים, שיבואם עלה עם העלייה ביצוא. ערך היבוא של נכסי השקעה עלה ב־7 אחוזים, כתוצאה מעלייה ריאלית בשיעור של כ־4 אחוזים, ועליית מחירים באותו שיעור. ערך יבוא הדלק נשאר כמעט ללא שינוי, אך בו בזמן ירדו מחירי הדלק ב־13 אחוזים בערך. כתוצאה מכך עלה היבוא הריאלי של דלק ב־18 אחוזים.

לוח 10

היבוא לפי הייעוד הכלכלי, ינואר עד יוני, 1959 ו־1960

(במיליוני דולרים)

השינוי ב־1960 לעומת 1959				1960	1959	
במחירים	בכמות	באחוזים	בדולרים			
- 5	21	+13.9	+ 3.2	26.2	23.0	תצרוכת
—	13	+13.2	+15.3	131.5	116.2	חומרי גלם
4	4	+ 7.4	+ 4.2	61.0	56.8	השקעה
-13	13	+ 0.6	+ 0.1	16.2	16.1	דלק
..	..	..	- 0.3	0.1	0.4	שונות
- 1	12	+10.6	+22.5	235.0	212.5	סך הכל

(ג) הגירעון המסחרי

הגירעון המסחרי גדל במחצית הראשונה של 1960 ב־4 מיליון דולר בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, והגיע ל־113.7 מיליון דולר. אך גם לאחר גידול זה נמוך עדיין הגירעון ב־13

לוח 11

היבוא, היצוא והגירעון המסחרי, ינואר עד יוני 1959, 1960

(במיליוני דולרים)

השינוי באחוזים	השינוי בדולרים	1960	1959	
+10.6	+22.5	235.0	212.5	יבוא
+17.8	+18.4	121.3	102.9	יצוא
+ 3.7	+ 4.1	113.7	109.6	גירעון

מיליון דולר בערך מזה של המחצית הראשונה של שנת 1958. במחצית שנת 1960 כיסה היצוא 51 אחוזים מהיבוא, לעומת 48 אחוזים מהיבוא בתקופה המקבילה של 1959, ו־41 אחוזים בלבד בתקופה המקבילה של 1958.

(ד) העברות חד־צדדיות

אין עדיין נתונים סופיים על המחצית הראשונה של שנת 1960, אולם נראה כי הסכום הכולל של ההעברות החד־צדדיות נשאר בעינו, פחות או יותר, אם כי חלו שינויים בסעיפים השונים. עלייה ניכרת חלה בהכנסות מפיצויים אישיים מגרמניה; כן חלה עלייה בהעברות המוסדות היהודיים בחוץ לארץ, בעוד שההכנסות מהשילומים ומסיוע ממשלת ארה"ב ירדו במידת מה.

(ה) תנועות הון

ההתחייבויות במטבע חוץ עלו מסוף דצמבר 1959, עד סוף יוני 1960, ב־21.1 מיליון דולר; בסכום זה כלולה עלייה של 12.3 מיליון דולר על חשבון מילווה העצמאות והפיתוח. בתקופה המקבילה של 1959 עלו ההתחייבויות במטבע חוץ ב־25.1 מיליון דולר, ומכלל זה — 20 מיליון דולר על חשבון מילווה העצמאות והפיתוח. בהתחייבויות לזמן קצר לסוף יוני 1960, לא חל שינוי בהשוואה לסוף דצמבר 1959.

יתרות מטבע החוץ של המדינה, לרבות חשבונות סילוקין, ולהוציא פקדונות זרים במטבע חוץ, עלו ב־71.8 מיליון דולר במחצית הראשונה של 1960, לעומת עלייה של 52.8 מיליון דולר בתקופה המקבילה של 1959. כתוצאה משינויים אלה חלה ירידה בהתחייבויות נטו של המדינה.

לוח 12

יתרות והתחייבויות במטבע חוץ

(במיליוני דולרים)

חובות נטו	מזה התחייבויות לזמן קצר	חובות	יתרות	
464.8	56.6	581.2	116.4	31.12.58
437.1	42.4	606.3	169.2	30.6.59
458.5	42.6	619.5	161.0	31.12.59
408.0	42.2	640.6	232.8	30.6.60

4. הצריכה הפרטית

הצריכה הפרטית עלתה בחמשת החודשים הראשונים של 1960 ב־10.5 אחוזים בקירוב, בהשוואה לתקופה המקבילה ב־1959. בהתחשב בגידול האוכלוסייה, היתה בכך עלייה של קרוב ל־8 אחוזים בצריכה לנפש.

מגמות ההתפתחות היו דומות לאלו של 1959: עלייה ניכרת בצריכת מוצרים בני קיימא, מוצרי טכסטיל וכמה מוצרי מזון, בעיקר מתוצרת חקלאית; ולעומת זאת עלייה מתונה יותר בסוגי הצריכה האחרים.

השינוי ברמת המחירים של הצריכה הפרטית, המתקבל מתוך השוואת הגידול הנומינלי בצריכה, עם הגידול הריאלי, היה — עלייה של אחוז אחד עד שני אחוזים.

(א) מגמות בתוך הצריכה הפרטית

מבין מוצרי המזון מתוצרת חקלאית חל גידול ניכר בצריכת הירקות שעלתה ביותר מ-30 אחוזים. גידול זה בא הודות להיצע המוגבר של הירקות, בשל הרחבת עונת הירקות כתוצאה מתנאי מזג האוויר. ההיצע הרב נקלט בשוק על-ידי ירידת מחירים בשיעור של 6 אחוזים. כן חל גידול בצריכת כמה מוצרים חלבוניים: בשר עוף, בשר בקר טרי ודגים. הגידול בצריכת מוצרים אלה בא על-ידי ירידת מחירים (כמו של בשר עוף), גידול הביקוש עקב עליית ההכנסה, וכן ירידה בהיצע הבשר הקפוא, המשמש תחליף למוצרים אלה.

בצריכת מוצרי מזון תעשייתיים ומוצרי מזון מיבוא, אפשר להבחין בעלייה בצריכת מרגרינה ושמן נים ניגרים מצד אחד, לעומת ירידה כמעט מוחלטת בצריכה של חמאת יבוא מצד שני. כן חלה עלייה בצריכת דג פילה, לעומת ירידה בצריכת בשר קפוא, וזאת כתוצאה ממדיניות הממשלה לגבי מוצרי יבוא אלה.

בצריכת סוכר ואורז חלה ירידה לאחר העלייה התלולה ב-1959 עם ביטול הקיצוב. אך נראה כי יותר משיש כאן משום היפוך המגמה, יש כאן משום ייצוב בצריכתם של מוצרים אלה. המגמה בצריכת הטכסטילים וההנעלה דומה לזו של 1959: עלייה בצריכת הטכסטיל, שבחלקה הינה תוצאה של ירידת מחירים בשיעור של 3 אחוזים בקירוב, ועלייה מתונה יותר בצריכת ההנעלה, מלווה בעליית מחירים קלה.

במוצרי צריכה בני קיימא ניתן להבחין בשתי קבוצות: אלה ששיעור הגידול בצריכתם קבוע במשך השנים האחרונות, כגון מוצרי ריהוט ומקררים חשמליים, מכאן; ואלה שעקב מדיניות הליברליזציה חל גידול מהיר בצריכתם, כגון טייפרקורדרים, סופגי אבק ומערבלי אוכל חשמליים, מכאן.

לוח 13

אינדיקטורים למגמות הצריכה, ינואר עד מאי, 1959 ו-1960

(באחוזים)

אחוז העלייה או הירידה (-) ינואר-מאי 1959 ינואר-מאי 1960		
ריאלית	נומינלית	
12.0	13.5	מזון
17.0	16.0	מזה: מחקלאות
5.5	10.5	מתעשייה ומיבוא
9.5	16.5	סיגריות
13.0	10.0	מוצרי טכסטיל
5.5	9.5	הנעלה
13.5	15.5	מוצרי צריכה בני קיימא
5.5	2.5	חשמל, נפט וגז
10.5	12.5	קולנוע
9.5	17.5	נסיעות בארץ
6.5	10.5	שירותי דיור
10.5	12.5	סך הכל

ה ע ר ה : המספרים מעוגלים.

בצריכת הדלק ניכרת האטה בשיעור הגידול שאיפיון את השנים האחרונות. האטה זו היא תוצאה מירידה בצריכת הנפט בשיעור של 20 אחוזים בערך בגלל החורף המתון. בסוגי הדלק האחרים נשמר קצב הגידול של הצריכה ללא שינוי.

(ב) מדד המחירים לצרכן, לפי ענפי המשק

1. מזון

במחירי המזון מתוצרת חקלאית חלה ירידת מחירים בשיעור של 4 אחוזים. ירידת מחירים זו מורכבת מירידת מחירים בירקות, ביצים ועופות, ומעליית מחירים בשיעור של 3.5 אחוזים בפירות.

במחירי המזון מתוצרת תעשיית חלה עלייה מתונה.

2. הלבשה ומוצרי טכסטיל

בהלבשה ומוצרי טכסטיל נמשכה המגמה של ירידת מחירים, אם כי בשיעור מתון מזה של 1959 — 2.5 אחוזים. ב-1959 ירדו המחירים בשיעור של 7 אחוזים בערך.

3. רהיטים

עליית המחירים במוצרי הריהוט בשיעור של 4 אחוזים בערך, נובעת כנראה מהעלאת הטיילים על עץ בסוף פברואר 1960.

4. הנעלה ומוצרי עור, גומי ופלסטיקה

עליית המחירים בסעיף זה בשיעור של 3.3 אחוזים נגרמה על-ידי הגדלת המכס על עורות שחלה באפריל 1959.

5. תעשיות אחרות

עליית המחירים בסעיף זה נובעת מעליית מחירי כלי בית מזכוכית ב-6 אחוזים בקירוב, מעליית מחירי מוצרים מתעשיות הדפוס ב-8 אחוזים בקירוב, וכן מעליית מחירים של מוצרי המתכת והחשמל ב-2 אחוזים בקירוב. בכמה מוצרים כימיים חלה לעומת זאת ירידת מחירים קלה.

6. שירותי בנייה ודיר

מחירי שירותי הבנייה — צביעה וסידור הדירה, תיקוני שרברבות, חשמל וזגגות — שעלו בשיעור של עד 10 אחוזים, הם שהביאו לעלייה בסעיף זה. מחירי הדירור עלו בשיעור של 2.5 אחוזים בקירוב.

7. חשמל ומים

בסעיף זה חלה ירידת מחירים בשיעור של 1.5 אחוזים במחירי החשמל לעומת עלייה של 3.8 אחוזים במחירי המים.

8. תחבורה, הובלה ודואר

העלייה הרבה יחסית, בסעיף זה, נגרמה הן על-ידי עלייה במחירי נסיעות, כתוצאה מעיגול התעריפים, והן על-ידי עלייה מקבילה במחירי שירותי הדואר.

מחירי השירותים עלו ב־3 אחוזים לערך. עלייה זו חלה בעיקר בסעיפים: תשלומים בבתי ספר תיכוניים, מקצועיים וגבוהים, ביקורים בבתי קולנוע, הבראה ונופש, ריפוי שיניים ותספורת. 10. ביטוח ומסים
עליית המחירים בשיעור של 1.8 אחוזים, נגרמה בעיקר על־ידי עליית תעריפי המכס על חבילות דואר.

לוח 14

השינויים במדר המחירים לצרכן, לפי ענפי המשק

העלייה (+) או הירידה (-)		
המשקל במדר	בינואר-יוני 1960 לעומת ינואר-יוני 1959	
102.4	-4.0	תוצרת חקלאית
88.6	-1.5	פירות וירקות
103.8	-6.1	שאר תוצרת חקלאית
476.2	+1.0	תוצרת תעשייתית
216.8	+1.2	תעשיית מזון
90.2	-2.5	הלבשה ומוצרי טכסטיל
14.6	+3.9	רהיטים
40.3	+3.3	הנעלה ומוצרי עור, גומי ופלסטיקה
31.9	+1.1	מוצרי יבוא לצריכה סופית
82.4	+2.3	שאר מוצרי התעשייה
134.5	+3.4	שירותי בנייה ודיור
20.0	+0.2	חשמל ומים
34.4	+8.5	תחבורה, הובלה ודואר
113.9	+2.9	שירותים
28.6	+1.8	ביטוח ומסים
1000.0	+0.7	סך הכל

ח מ ק ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

5. כוח האדם, התעפוקה והאכזר

(א) האוכלוסיה

האוכלוסיה בסוף יוני 1960, הגיעה ל־2,114,000 נפש, מספר המהווה עלייה של 26 אלף בהשוואה לסוף השנה הקודמת, ושל 54 אלף בהשוואה לסוף יוני אשתקד. האוכלוסיה הממוצעת במחצית הראשונה של שנת 1960 היתה גדולה ב־2.5 אחוזים מזו של מחצית השנה הקודמת (2,106,000 נפש לעומת 2,054,000). בתקופה ינואר עד יוני 1960, הגיעו ארצה כ־11 אלף עולים, לעומת כ־15 אלף בתקופה המקבילה אשתקד.

האוכלוסייה בגילי העבודה (בני 14 ומעלה), גדלה אף היא ב-2.5 אחוזים, ולמעלה מ-53 אחוזים ממנה השתתפו בכוח העבודה האזרחי לעומת כ-52 אחוזים בתקופה המקבילה ב-1959.

(ב) כוח העבודה והתעסוקה

כוח העבודה האזרחי (הכולל מועסקים ומובטלים) גדל בשיעור של כ-4 אחוזים והגיע ל-740 אלף בקירוב. מספר המועסקים גדל אף הוא ב-4 אחוזים ויותר, ועלה על 700 אלף. עיקר הגידול במספר המועסקים חל בענפי התעשייה, המסחר והשירותים האישיים בהם הגיעה העלייה ל-6 עד 7 אחוזים. קרוב לוודאי שחלק מן העלייה בענף השירותים האישיים נובע מהגידול שחל בהיקף התירות. עלייה מתונה יותר, של כ-3 עד 4 אחוזים, חלה במספר המועסקים בענפי החקלאות והשירותים הציבוריים. מספר המועסקים בענפי התחבורה, הבנייה ובשירותי חשמל, מים וגז, נשאר כמעט ללא שינוי.

(ג) האבטלה

מספר הנזקקים ללשכות העבודה פחת במחצית 1960 ב-18 אחוזים לעומת התקופה המקבילה אשתקד. בה בשעה, ירד הממוצע היומי של מובטלים ב-26 אחוזים, מ-8,500 עד ל-6,300. הירידה במספר המובטלים באה הן בגלל הגברת התעסוקה, כמצוין לעיל, והן בשל הגידול — כדי 5 אחוזים — שחל בממוצע היומי של מועסקים בעבודות יזומות. את ההרחבה שחלה בעבודות היוזמות יש לזקוף כולה לחשבון העבודות המיועדות למובטלים המוגבלים בכושר עבודתם, בעוד שבבעבודות היוזמות הרגילות חלה ירידה.

6. השכר

לפי אומדנים המבוססים על נתונים חלקיים היה השכר היומי הממוצע, במחצית הראשונה של שנת 1960, גבוה ב-4 אחוזים בקירוב מאשר בתקופה המקבילה אשתקד. אולם יש לציין שבכל ענפי הכלכלה, פרט לענף השירותים הציבוריים, היתה עליית השכר מתונה יותר — כפי הנראה, בשיעור של אחוז אחד עד שני אחוזים; ואילו בענף השירותים הציבוריים עלה שיעור הגידול על 10 אחוזים.

בשתי התקופות לא חל כל שינוי בשיעור תוספת היוקר¹; גם תעריפי השכר — פרט לתעריפים בענף הבנייה אשר הועלו ביוני השנה — נשארו ללא שינוי. העלייה בשכר הממוצע נבעה, איפוא, בעיקר מ"זחילת השכר", דהיינו מהעלאות בדרגה ומהגדלת תוספות הוותק והמשפחה. ההשפעה של "זחילת השכר" מורגשת במיוחד בענף השירותים הציבוריים, בו מועסקים קרוב ל-30 אחוזים מכלל השכירים במשק, והינה תוצאה של התנאים שנקבעו בהסכמי העבודה שנחתמו בסוף 1958 ובתחילת 1959: העלאות בדרגה לקבוצה גדולה של עובדים, הן מנהליים והן אקדמאיים; גרירת תוספת הוותק ביחס לעובדים מינהליים, והגדלת שיעורי תוספת הוותק לעובדים אקדמאיים, וכד' (ראה הסבר מפורט בדו"ח בנק ישראל, 1959, עמ' 83-85).

ההכנסה הממוצעת לשכיר עלתה אף היא ב-4 אחוזים בערך. במספר שעות העבודה, בממוצע לשכיר, לא חל שינוי; אולם יש לציין שבתעשייה ובחקלאות חלה עלייה במספר שעות העבודה,

¹ שיעור תוספת היוקר הוגדל לאחר תום התקופה הנסקרת כאן — באמצע יולי השנה. השינוי הוא מ-6.8 אחוזים ל-9.7 אחוזים. אולם רק עובדים ששכרם החודשי אינו עולה על 220 ל"י יקבלו את מלוא התוספת לאלתר. שאר העובדים יקבלו השנה את מחצית התוספת בלבד ואת יתרה — בשנה הבאה. הגדלת תוספת היוקר תביא לעלייה של חצי אחוז עד אחוז בשכר הממוצע של שנת 1960 בכללה, בהשוואה ל-1959.

בממוצע לשכיר, בעוד שבענף הבנייה חלה ירידה, עקב צימצום עבודת הבנייה בארבעת החודשים הראשונים של שנה זו.

כיוון שבמחצית הראשונה של 1960 היתה רמת המחירים גבוהה באחוז אחד עד שני אחוזים, בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, נמצא שהשכר הממוצע הריאלי וההכנסה הממוצעת הריאלית, עלו ב־2 עד 3 אחוזים בהשוואה לאותה תקופה. אולם יש לציין שעלייה זו של הממוצעים הריאליים, היא ביטוי לעלייה שחלה באחד מענפי המשק בלבד — ענף השירותים הציבוריים. ביתר הענפים לא עלה, כנראה, שיעור העלייה בשכר ובהכנסה הנומינאליים, על שיעור העלייה במחירים. בשיעורי התשלומים הנלווים חל שינוי קל אחד: הועלו במשהו שיעורי ההשתתפות של המעבידים וכן "התקרה" של תשלומי העובדים והמעבידים לביטוח לאומי החל מ־1 לאפריל השנה.

7. שוק ניירות הערך

שוק ניירות הערך עמד במחצית הראשונה של השנה בסימן שתי מגמות הפוכות: בשוק המילדות חל רפיון בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, ואילו בשוק המניות הרגילות נמשכה, ואף גברה, הגיאות שהתחילה להסתמן באפריל 1959. מגמות אלה באו לידי ביטוי בהתפתחות השערים, במחזור העיסוק, ובהיקף ההנפקות החדשות בכל אחד משני השוקים.

(א) התפתחות השערים

המגמה הכללית של שערי איגרות החוב הצמודות, המהוות את רוב בנינו של שוק המילדות, היתה כלפי מטה, על אף התאוששויות זמניות, ביחוד של איגרות החוב הצמודות לדולר. בביקוש לאיגרות החוב הצמודות למדד המחירים לצרכן חלה ירידה, שכן יציבותו של המדד בתקופה הנידונה נטלה מאיגרות אלה את כוח המשיכה המיוחד להן. ירידת הביקוש לאיגרות הצמודות לדולר היתה בעיקרה תוצאה מכך, שהציפייה לפיחות, שרווחה בשנה הקודמת, פגה בדרך כלל בשנת 1960. בחודשים הראשונים של השנה היה היצע לא מבוסס של שטרי חיסכון צמודי דולר: חוגים רחבים וביניהם קופות התגמולים, מימשו את רווחי ההצמדה שבאו להם מההמרה, שנעשתה בשנת 1959, של שטרות ישנים (שלא היו ניתנים להעברה) בשטרות אלה, שהינם למוכ"ז. תקופות הגיאות הארעיות בביקוש לאיגרות חוב הצמודות לדולר, והעליות החולפות במחיריהן בשנה זו, היו לרוב בבחינת תגובה למאורעות או להוראות ממשלתיות שנתפרשו על־ידי קהל המשקיעים כמבשרי פיחות. באפריל, למשל, באה תגובה מעין זאת לאחר שהממשלה הודיעה כי לא תערוב עוד לשער החליפין של אשראי במטבע ישראלי הניתן ליבואנים, וכי כל האשראי הניתן על ידי הממשלה יוצמד להבא במלואו לשער הדולר. השוק הגיב בצורה דומה בינואר, כאשר נודע על פעולה משפטית של אחד מבעלי ניירות הערך הצמודים לדולר, אשר ערער על שער הדולר ששימש כבסיס לחישוב התמורה בעת הפדיון החלקי של טבי דולר בדצמבר אשתקד. התאוששות זמנית במחירי הניירות הצמודים לדולר חלה גם ביוני, עם פירסום דו"ח בנק ישראל ובהגיע משלחת סקר מטעם הבנק הבינלאומי לשיקום ולפיתוח.

מדד השערים של איגרות החוב הצמודות ירד בתקופה הנידונה מ־332 ל־321.

הביקוש למניות רגילות גבר במחצית הראשונה של השנה ורמת השערים שלהן עלתה. התפתחות זו היוותה המשך לתהליך שהתחיל אשתקד, והיא נגרמה על־ידי כוחות דומים. בשנת העסקים 1959, היה מצב הרווחים של החברות שמניותיהן רשומות בבורסה, משביע רצון, ואחדות מהן אף הגדילו את הדיבידנדה ששילמו בשנת 1960, בהשוואה לשנים קודמות. בדרך כלל שררה אופטימיות לגבי סיכויי העסקים בעתיד הנראה לעין. עליית השערים ורווחי ההון שהושגו בשוק המניות, עמדה בניגוד להתפתחות בשוק המילדות, ואחדים מבין בעלי איגרות החוב הצמודות מכרו, כנראה, איגרות מסוג זה והשקיעו את התמורה במניות.

על אף עליית השערים, המתמדת כמעט, של רוב המניות הרגילות הרשומות בבורסה, לא נעדרו במחצית הראשונה של השנה תנודות יוצאות דופן בשעריהן של מניות מסוימות. על-פירוב באו תנודות אלה כתגובה לידיעות בדבר חלוקת רווחים, ושינויים בהון החברות הנדונות. במניות המיסדים של מפעלי ים-המלח בע"מ, ובמניות הרגילות של חברת האשלג הא"י בע"מ, חלו תנודות ניכרות למדי, כתגובה לידיעות בדבר מילוה ממקור בינלאומי למפעלי ים-המלח, ולזיכוח הפומבי בדבר שינוי בהרכב ההון של החברה. מדד השערים של מניות רגילות עלה בתקופה הנידונה מ-274 ל-418.

(ב) מחזור העיסקות

המחזור בניירות ערך היה ער בתקופה הנידונה, והסתכם ב-15 מיליון ל"י בארבעת החודשים הראשונים של השנה. סכום זה כולל רק את העיסקות שנעשו בבורסה, ולא את העיסקות שנעשו על-ידי הבנקים והסוכנים לניירות ערך, שלא באמצעות הבורסה. במיוחד יש לציין את העלייה במחזור המניות הרגילות, אשר באפריל שנה זו הדביק לראשונה את מחזור איגרות-החוב ומאו עלה עליו לא פעם במידה ניכרת.

(ג) ההנפקות החדשות

שוק ההנפקות החדשות בכללו הצטמצם במחצית הראשונה של השנה, בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, אף-על-פי שבסקטור המניות הרגילות חלה התקדמות במספר ההנפקות החדשות ובהיקפן.

סך כל איגרות החוב החדשות שהוצאו בחודשים ינואר-יוני 1960, היה 30 מיליון ל"י בקירוב — לעומת 72 מיליון ל"י בתקופה המקבילה אשתקד. סכום ההנפקה, במחירי החתימה, של המניות הרגילות ומניות הבכורה שהוצאו באותו פרק זמן, היה 6.8 מיליון ל"י בערך. אחר ניכוי סכום הפדיונות של איגרות חוב ישנות, בסך של 18 מיליון ל"י בקירוב, הגיע, איפוא, סכום ההשקעה נטו בניירות ערך חדשים ל-19 מיליון ל"י בקירוב — לעומת 54 מיליון ל"י במחצית הראשונה של שנת 1959.

במיוחד הורע מצבה של הממשלה, בכל הנוגע לגיוס הון מהציבור תמורת ניירות ערך. ניירות הערך הממשלתיים, שניפדו במחצית הראשונה של השנה, הסתכמו ב-14.5 מיליון ל"י. באותו פרק זמן הוציאה הממשלה ניירות ערך חדשים בסך 12.1 מיליון ל"י, כך שלמעשה שילמה הממשלה לציבור סך 2.4 מיליון יותר משקיבלה ממנו.

הנסיגה בשטח הנפקת איגרות חוב חדשות, מוסברת בראש וראשונה, על-ידי השינוי שחל בתקופה הנידונה במדיניות ההשקעה של קופות התגמולים. קופות אלה, שהן הגורם החשוב ביותר, מצד הביקוש, בשוק ההנפקות החדשות, הקטינו לאחרונה אותו חלק מתוספת הנכסים שלהן המושקע בניירות ערך. הקטנה זו היא פרי שתי מגמות שונות: ראשית, קטן אותו חלק מתוספת הנכסים המחזק בצורת השקעות "מוכרות" (ניירות ערך ופקדונות מיוחדים); ושנית, קטן חלקם של ניירות הערך בתוך כלל ההשקעות ה"מוכרות".

לפי האומדן, השקיעו הקופות בניירות ערך סך 12 מיליון ל"י בששת החודשים הראשונים של השנה, לעומת 16 מיליון ל"י בערך, בתקופה המקבילה אשתקד. הן הגדילו, לעומת זאת, את הפקדונות ה"מיוחדים" שלהן בסך 14 מיליון ל"י במחצית הראשונה של 1960 — בהשוואה לגידול בסך 12 מיליון ל"י בתקופה המקבילה אשתקד. בסך הכל הגדילו, איפוא, הקופות את יתרת ההשקעות ה"מוכרות" שלהן בממדים דומים בשתי התקופות, וזאת, אף על פי שסך כל

¹ למעט מניות הסבה ומניות שאינן מיועדות להיות רשומות בבורסה.

הנכסים גדל השנה, כפי שיש להניח, במידה רבה יותר מאשר אשתקד. אולם יש לזכור, כי בשנת 1959 שיקף הגידול בהשקעות ה"מוכרות" לא רק את עצם הגידול בסך כל נכסי הקופות, אלא גם את תהליך ההסתגלות להוראות הקובעות את הרכב הנכסים שלהן. ואילו השנה נעדר גורם זה, ומשום כך נטלו ההשקעות ה"מוכרות" חלק קטן יותר מתוספת הנכסים של הקופות.

מבחינת שוק איגרות החוב נודע ענין רב גם לשינוי הפרופורציה שבין שני סוגי ההשקעות ה"מוכרות" בתוך נכסי הקופות. המעבר ממתן עדיפות לאיגרות חוב צמודות, למתן עדיפות לפקדונות "מיוחדים" הוא כנראה, פרי שיקולים שונים שהשלימו זה את זה. ראשית, ההכנסה מהפקדונות ה"מיוחדים" עולה במקצת על ההכנסה מניירות ערך צמודים. שנית, הפקדונות — בניגוד לניירות הערך — אינם נתונים לתנודות שערים. ולבסוף, בעוד שאיגרות החוב החדשות צמודות, כידוע, מאז ספטמבר 1959 במחצית ערכן לדולר ובמחציתו השנייה למדד המחירים לצרכן, חופשיות הקופות לבחור את סוג ההצמדה של הפקדונות ה"מיוחדים" כרצונן.¹

גם הבנקים ו"גמול" (חברת ההשקעות של קופות התגמולים), הגדילו במחצית הראשונה של השנה את תיק ניירות הערך שלהם, בסכום קטן מאשר בתקופה המקבילה אשתקד. גידול זה היה בשיעור 14 מיליון ל"י בחודשים ינואר עד יוני 1960, לעומת 22 מיליון ל"י באותם החודשים של שנת 1959. הקופות והמוסדות הבנקאיים (לרבות "גמול") יחד, השקיעו איפוא בניירות ערך חדשים במחצית הראשונה של השנה, סכום הקטן ב-12 מיליון ל"י, מאשר בתקופה המקבילה אשתקד.

סיבה נוספת, אם כי פחותה בחשיבותה, לירידת הביקוש בשוק המילואות החדשים יש לראות בעובדה, שמקבלי הפיצויים האישיים מגרמניה המירו השנה במטבע ישראלי, חלק קטן יותר מסכום הפיצויים מאשר אשתקד. כתוצאה מכך הגיע סכום ניירות הערך החדשים, שהוענקו למקבלי הפיצויים האישיים כפרמיה מעל לשער החליפין הרשמי, ל-6.4 מיליון ל"י בלבד במחצית הראשונה של השנה, לעומת 7.8 מיליון ל"י בתקופה המקבילה אשתקד; וזאת על אף הגידול בסכום הפיצויים האישיים שנתקבלו.

על פי התקנות הקיימות, אין קופות התגמולים רשאיות לרכוש ניירות ערך ישנים כשהן באות להגדיל את השקעותיהן ה"מוכרות". משום כך אין הן מופיעות כקונה בשוק איגרות החוב הקיימות. עובדה זו הגדילה באופן מלאכותי את הביקוש בשוק איגרות החוב החדשות ויצרה פער בין שער האיגרות הישנות, העומדים מתחת לערך הנקוב זה זמן רב, ובין שערי האיגרות החדשות, המונפקות בסביבות השער הנקוב. תופעה זו גרמה כמובן לכך, שמשקיעים פרטיים המעוניינים באיגרות צמודות, יעדיפו את האיגרות הישנות על פני החדשות. מלבד זאת יש לזכור, שבלאו הכי פג במקצת קסם ההצמדה בעיני המשקיעים, לאור היציבות היחסית ברמת המחירים, ולאור העובדה ששער החליפין הרשמי של המטבע נשאר זמן רב ללא שינוי, למרות השינויים החלים מדי פעם בשערים האפקטיביים. צירוף עובדות זה הקטין אף הוא את סיכויי הקליטה של איגרות החוב החדשות.

בתקופה הנסקרת אושרו אומנם, או הוצאו לשוק, מספר אמיסיות של מניות, חלקן על פי פרוספקט לקהל הרחב, וחלקן כנגד זכויות חתימה לבעלי מניות קיימים; בששת החודשים הראשונים של השנה היו חמש אמיסיות בסך 6.6 מיליון ל"י (במחיר החתימה), לעומת אף לא אמיסיה אחת בתקופה המקבילה אשתקד; אולם עיסקות אלה לא היה בהן כדי לאזן את הנסיגה שחלה, כאמור, באותה התקופה בשטח המילואות.

¹ בספטמבר, לאחר תום התקופה הנסקרת כאן, פורסמו תקנות חדשות שלפיהן חייבות הקופות להגדיל את חלקן של ההשקעות ה"מוכרות" מ-65 ל-75 אחוזים מסך הנכסים. בין ההשקעות ה"מוכרות" ניתן יהיה מעתה לכלול גם מניות שתאשרנה לתכלית זו ע"י שר האוצר (עד לשיעור של 5 אחוזים מסך כל הנכסים). לפני כן, באוגוסט, בוטלו ההסכמים בין האוצר והבנקים בדבר הפקדונות ה"מיוחדים", כך שכל תוספת ההשקעות ה"מוכרות" תהיה להבא בניירות ערך בלבד.

נכונותו הרבה של השוק לקלוט את המניות החדשות, באה לידי ביטוי בחתימת-היתר על ההנפקות הציבוריות של מניות חדשות, ובשערי המניות החדשות לאחר שהוצאו. הליקוי בשוק המניות החדשות היה יותר בצד ההיצע. רק שתי חברות הציעו בתקופה הנסקרת מניות לציבור הרחב, בסכום כולל של 1.3 מיליון ל"י (במחיר החתימה). שלוש חברות הציעו מניות חדשות בשערים מועדפים לבעלי המניות הקיימות שלהן, ואחת מהן הציעה גם לעובדיה לרכוש מניות החברה. אמיסיות אלו הסתכמו ב-5.3 מיליון ל"י. מלבד אלה הוצאו לשוק מניות רגילות של חברת החשמל הא"י; אולם לא היו אלה מניות חדשות, אלא מניות שהוחזקו בידי הממשלה.

ביולי השנה (לאחר תום התקופה הנסקרת כאן), הציעה הממשלה לראשונה איגרות חוב במסגרת "מילווה קצר מועד תש"ך". איגרות אלה הוצאו עד כה לתקופות של 91 יום ו-182 יום.¹ הן נושאות רבית נקובה של 6 אחוזים לשנה, שהשיעור המכסימאלי של מס הכנסה החל עליה הוא 25 אחוזים. שער ההנפקה של הסדרות שהוצאו עד כה היה מתחת לערכן הנקוב, כך, שההכנסה הנקייה מהן היא 7 אחוזים בקירוב לגבי האיגרות ל-91 יום, ו-8½ אחוזים בקירוב לגבי איגרות ל-182 יום. איגרות אלה מהוות אמצעי להשקעה קצרת מועד למשקיעים פרטיים, המעדיפים את ההכנסה הגבוהה יותר בלי הצמדת הקרן, על הכנסה נמוכה יותר להשקעותיהם עם הצמדת הקרן. כמובן הן עשויות לשמש למוסדות הבנקאיים תחליף להפקדת עודפי הנכסים הנזילים שלהם בבנק ישראל.

עד סוף אוגוסט 1960 נמכרו איגרות כאלה בסך 6.5 מיליון ל"י.

8. החקלאות

בתשעת החודשים הראשונים של שנת תש"ך², נמשכה אומנם מגמת הגידול בתפוקה החקלאית, אולם יחד עם זאת, נראה כי חלה האטה ניכרת בשיעור הגידול. ב"שיווק המאורגן" של תוצרת חקלאית, חלה בתשעת החודשים האלה עלייה ריאלית של 15 אחוזים בערך, בהשוואה לתקופה המקבילה בתש"ט. באותה תקופה בתש"ט, לעומת זאת, חלה עלייה של 24 אחוזים, בהשוואה לתקופה המקבילה בתש"ח.

ה"שיווק המאורגן" כולל בתוכו למעלה מ-50 אחוז מכלל התפוקה החקלאית הגלמית, ושיעור הגידול שלו עשוי ללמד על שיעור הגידול של התפוקה החקלאית בכללה. אולם בשל העובדה שחלה עלייה מסויימת בחלקו של ה"שיווק המאורגן" בכלל השיווק החקלאי, יש להניח כי שיעור הגידול הריאלי של התפוקה החקלאית בכללה נמוך במקצת מזה של ה"שיווק המאורגן".

ההאטה בקצב הגידול של התפוקה החקלאית נגרמה, בעיקר, על ידי הירידה ברווחיותה של החקלאות, בעקבות ירידת מחירי התוצרת החקלאית — תופעה שהיתה מודגשת במיוחד בתש"ט.

מגמה זו של ירידת הרווחיות נמשכה גם בתש"ך, אולם בקצב איטי הרבה יותר.

גורם נוסף להאטת קצב הגידול הוא הבצורת שפקדה את הארץ, זו השנה השלישית ברציפות, ופעלה להורדת התפוקה הפזיזת. אולם השפעתו של גורם זה אינה באה לידי ביטוי במלוא היקפה בנתונים שלפנינו, שכן אין הם כוללים את שלושת החודשים האחרונים של השנה, אשר בהם מכריע משקל יבולי הבעל שהם נפגעי הבצורת העיקריים.

מאידך, היו יבולי הירקות גבוהים יחסית בשל החורף הנוח, וההבשלה היתה הדרגתית יותר, בהשוואה לתש"ט.

גידול ההיצע הביא לירידת מחיריהם של רוב המוצרים החקלאיים. רמת המחירים הממוצעת לחקלאי — לרבות סובסידיות, אשר בתש"ך חלה בהן עלייה לעומת תש"ט — ירדה ב-3.2 אחוזים לערך. לעומת זאת ירדה רמת המחירים לצרכן בשיעור של 1.3 אחוזים בלבד. מגמה זו

¹ החוק קובע, שהתקופה לפדיון לא תעלה על שלוש שנים מיום ההוצאה.

² שנה חקלאית — מקבילה לשנה לפי הלוח העברי.

של ירידת המחיר לצרכן בשווקים נמוך מירידת המחיר לחקלאי, מעידה על עלייה במתח רווחי השיווק של תוצרת חקלאית.

הגידול ביצוא הריאלי של תוצרת חקלאית הגיע במשך התקופה הנדונה ל-11 אחוזים בערך, דהיינו, פחות מקצב גידולו בתשי"ט—שהגיע ל-35 אחוזים—ופחות מן הגידול בתפוקה החקלאית הריאלית. יצוא פרי ההדר עלה ב-7 אחוזים בלבד, לעומת עלייה של יותר מ-20 אחוזים אשתקד. יצוא הביצים גדל ב-17 אחוזים, יצוא בננות ב-180 אחוזים, ויצוא ירקות ותפוחי אדמה—ב-300 אחוזים. ערך היצוא עלה באחוז אחד בלבד כתוצאה מירידה של 9 אחוזים במחירי היצוא. עיקר הירידה חלה במחירי ההדרים; במידת-מה ירדו גם מחירי הביצים—בעיקר בראשית התקופה.

לוח 15

השיווק המאורגן של תוצרת חקלאית, אוקטובר עד יוני, תשי"ט ותש"ך

המוצר	היחידה	אוקטובר—יוני		אחוז העלייה או הירידה (-) החודשים הראשונים של:	
		תש"ך	תשי"ט	תש"ך לעומת תשי"ט	תשי"ט לעומת תש"ך
חלב בקר	קילו/ליטר	152,192	164,238	8	26
ביצים	1,000	556,967	622,713	12	10
ירקות	טונה	138,204	168,581	22	2
תפוחי אדמה	טונה	46,796	45,908	-2	-2
פרי הדר	טונה	534,660	571,979	7	28
בננות	טונה	25,516	31,296	23	25
פירות נשירים	טונה	7,692	10,706	39	45
פירות אחרים	טונה	3,349	4,627	38	48
אבטיחים ומלונים	טונה	1,204	2,229	85	-69
עופות	טונה	26,124	30,106	15	43
בשר בקר	טונה	10,865	14,894	38	
סה"כ ממוצע משוקלל				15	24

ח מ מ ר : חלשכת המרכיבית לסטטיסטיקה.

(א) תוצרת בעלי חיים

הרפת: תפוקת החלב בתשעת החודשים הראשונים עלתה ב-8 אחוזים בערך, והמחיר לחקלאי ירד ב-3 אחוזים בערך. האטת קצב הגידול של תפוקת החלב בתשעת החודשים הראשונים של תש"ך, לעומת התקופה המקבילה בתשי"ט, הינה תוצאה של ירידת רווחיות רפת החלב בתשי"ט.

בעקבות עליית מחירי החמאה הוקטנה הסובסידיה לרפת מ-14 מיליון ל"י בשנת תשי"ט, ל-11.5 מיליון ל"י בערך בשנת תש"ך. הגבלת הסובסידיות לחלב, לגבי המשקים הוותיקים.

לכמות ששוקה בשנת תשי"ח, האיטה את קצב הגידול של רפת החלב במשקים אלה. כנגד זאת אפשרו מתן הסובסידיה המוגדלת למשקי ההתיישבות החדשה, וההיתר להרחיב את ייצור החלב ליחידה עד 10 אלפים ליטר לשנה, את הרחבת רפת החלב במשקים החדשים.

בתודשים הראשונים של שנת 1960 חלה עלייה בצריכת חלב ומוצרי חלב מתוצרת מקומית. עלייה זו באה בחלקה בגלל צמצום יבוא מוצרי חלב, ובחלקה בגלל עליית הביקוש למוצרי חלב. בסוף חודש יולי הועלו מחירי התוצרת הניגרת בעקבות עליית הביקוש.

ה"שיווק המאורגן" של בשר בקר עלה ב־37 אחוזים בערך. עלייה גדולה זו מקורה בכמה גורמים: הסלקציה המוגברת ברפת החלב בעקבות ירידת הרווחיות, הבשלת השקעות שנעשו בפיתוח עגלים, וכן "עיסקת הבשר" בין החקלאים לבין משרד המסחר והתעשייה. במסגרת "עיסקת הבשר" נקנה הבשר מן החקלאים במחירים הגבוהים ממחיר השוק, כפיצוי על מכירת בשר מיובא וכדי למנוע תנודות במחירים. אולם גידול ההיצע של בשר בקר גרם לירידת המחיר לחקלאי ב־8 אחוזים בערך, על אף הסובסידיה שניתנה במסגרת "עיסקת הבשר".

ה ל ו ל : העלייה הכללית ב"שיווק המאורגן" של תוצרת הלול (ביצים ובשר) נאמדת ב־13 אחוזים בערך, מתוך זה: עלייה של 12 אחוזים בשיווק ביצים, וכ־15 אחוזים בשיווק בשר עוף.

העלייה ב"שיווק המאורגן" של ביצים הינה, בחלקה, תוצאה של ביטול ההיטל על ביצים בשוק המקומי והגדלת הסובסידיה לביצי יצוא, שבקבוצתיהן חוזר חלק מן השיווק הבלתי מאורגן למסגרת השוק המאורגן. בחלקה, עלייה זו היא תוצאה של הרחבה ממשית בייצור, בייחוד במשקי ההתיישבות החדשה. מחיר הביצים לחקלאי נשאר יציב, אולם עלייה בהוצאות הייצור בעקבות הגדלת היטל החלבון על המספוא לבעלי חיים, גרמה לירידת הרנטביליות. הסובסידיות ללול תסתכמנה בשנת תש"ך ב־23 מיליון ל"י בערך, לעומת כ־12 מיליון ל"י אשתקד.

יצוא הביצים גדל ב־39 מיליון בערך — גידול של כ־17 אחוזים. הגדלת יצוא הביצים שנעשתה מתוך רצון לשמור על המחירים בשוק המקומי, היתה מלווה בירידת מחירי היצוא ב־17 אחוזים בערך. ירידה זו באה בשל התגברות התחרות בשוקי חוץ מצד הייצור המקומי שהוגדל שם, ומצד היצוא מארצות מזרח אירופה וגרמניה.

(ב) ירקות ותפוחי אדמה

ה"שיווק המאורגן" של ירקות ותפוחי אדמה עלה ב־16 אחוזים בערך — בתוך זה ירידה של כ־2 אחוזים ב"שיווק המאורגן" של תפוחי אדמה, ועלייה של כ־22 אחוזים ב"שיווק המאורגן" של ירקות, מלבד תפוחי אדמה.

הגידול ב"שיווק המאורגן" של הירקות (פרט לתפוחי אדמה), היה כרוך בירידת מחירים לחקלאי בשיעור של 8 אחוזים. לפיכך גדל הפדיון מירקות, פרט לתפוחי אדמה, רק ב־12 אחוזים בערך.

(ג) פירות

שיווק פרי ההדר עלה מ־534.660 טון במחצית הראשונה של תשי"ט, ל־571.979 טון במחצית הראשונה של תש"ך — עלייה בשיעור של 7 אחוזים. יצוא פרי ההדר עלה בתקופה זו ב־7 אחוזים בערך, אולם בשל ירידת מחירים בשיעור של 9 אחוזים, היה ערך היצוא נמוך מאשר באותה תקופה בתשי"ט. נוסף לירידת המחירים בשוקי היעוד, חלו שינויי מחירים נוספים בענף ההדרים: עלייה במחירי ההובלה של הפרי, ירידה במחיר הפרי לתעשייה ב־18 אחוזים, וכנגד זאת — עלייה במחיר הפרי בשוק המקומי ב־25 אחוזים.

הירידה במחיר הפרי בשוקי חוץ לארץ נגרמה בחלקה בשל הגידול בהיצע, משום האיתור

בהבשלת הפרי, ובשל הירידה באיכות הפרי שנתקבל ממטעים חדשים. כן עשו את שלהן הליבראי-ליזאציה שחלה ברוב ארצות היעוד והביאה להצפת שוקיהן בשפע של פרי מכל הסוגים, והתחרות מצד המשקאות הקלים ושימורי הפירות.

השיווק המקומי של פירות נשירים עלה ב-39 אחוזים, וזה של פירות אחרים ב-38 אחוזים. אולם עם כל זאת ניכרת יציבות במחירי הפירות לחקלאי — כתוצאה מן הגידול בביקוש וכן בגלל פיזור נוח יותר של ההבשלה. מחיר הבננות לחקלאי עלה ב-16 אחוזים בערך, על אף גידול ההיצע בשיעור של 23 אחוזים.

(ד) התשומה

מחירי התשומות החקלאיות במחצית הראשונה של תש"ך, נשארו יציבים לעומת המחצית הראשונה של תשי"ט.

ירידת מה חלה במחירי מספוא, זרעים, חומרי הדברה ושירותים. לעומת זאת חלה עליית מה במחירי דשנים, חומרי אריזה, חלקי חילוף ותיקונים, דלק וחשמל.

(ה) ההכנסות

על אף ירידת מחירי התפוקה גדל הפדיון של התוצרת החקלאית ב-8 עד 10 אחוזים — כתוצאה מן ההרחבה הריאלית בייצור, שהגיעה ל-12 עד 13 אחוזים. על יסוד ההנחה שהתשומה הריאלית גדלה אף היא בשיעור דומה, הגיע גידול ההכנסה הנוצרת בחקלאות (הערך המוסף) לשיעור של 3 עד 6 אחוזים.¹

אחוז העלייה בערך התפוקה 8.0 — 11.0

אחוז העלייה בערך התשומה 12.0 — 15.0

אחוז העלייה בערך המוסף 3.0 — 6.0

9. התעשייה

בתעשייה נמשך קצב הגידול של אשתקד, ובחמשת החודשים הראשונים הגיע שיעור גידולו הריאלי של היצור התעשייתי, ל-14 עד 15 אחוזים, בהשוואה לאותם החודשים ב-1959. ערך התפוקה התעשייתית בתקופה זו הגיע, לפי האומדן, ל-910 עד 920 מיליון ל"י במחירים שוטפים, כלומר ב-135 עד 140 מיליון ל"י יותר מאשר בתקופה המקבילה אשתקד.

תוספת התפוקה נתחלקה בין השימושים השונים כדלקמן: כ-40 אחוזים, שהם 50 עד 55 מיליון ל"י, שימשו ליצוא, אם כמוצרים סופיים ואם כמוצרי ביניים; חלק אחר המגיע ל-20 אחוזים בקירוב שימש ליצור נכסי השקעה; היתר הופנה — מקצתו להחלפת מוצרי יבוא בצריכה, ועיקרו להגדלת הצריכה המקומית. זו נטלה איפוא בין שליש לשתי חמישיות בלבד מתוספת התפוקה. הגדלה זו של הצריכה, מקבילה לגידול של 6 אחוזים בערך, בביקוש המקומי למוצרי צריכה תעשייתיים.

התרומה הגדולה ביותר להרחבת התפוקה באה מענפים אלה: טכסטיל, דיור, חשמל, כימיה ונפט, יהלומים, גומי ופלסטיקה, מוצרי מתכת, ומתכת בסיסית. ענפים אלה נתנו כ-60 אחוזים מכלל התוספת. הגידול היחסי היה רב במיוחד בצידוד חשמלי, במתכת בסיסית (עם כניסת

¹ בחשבון זה לא נכללה השפעת הבצורת על התשומה הריאלית — בכיוון של הגדלת התשומה במידה מסוימת והקטנת ההכנסה באותה מידה, מאידך, הרי תשלום הפיצויים על נזקי הבצורת, בסכום של 20 עד 25 מיליון ל"י, יכסה את הוצאות התשומה, לרבות הוצאות העבודה, באזורים מסוימים. הוצאות העבודה כאן מסתכמות ב-5 עד 6 מיליון ל"י, ויש לצרפן לאומדן ההכנסה הנוצרת בחקלאות.

קרית הפלדה לשלב של ייצור סדיר) וביהלומים. שלושה ענפים אלה הגדילו בתקופה הנסקרת את ייצורם הריאלי בשיעור העולה על שליש. התרחבות גדולה מן הממוצע, ציינה גם את ענף המכונות הממשיך להתרחב בהתמדה, ואת ענף הגומי והפלסטיקה, שגם בו ניכרת התרחבות מתמדת. הגידול בענף המזון הוא איטי יותר, בקצב המקביל לעלייה של אחוז אחד עד שני אחוזים בצריכת המזון התעשייתי לנפש. בענף הנייר היתה ההתרחבות קטנה מן הממוצע, בגלל תקופת ההרצה של מפעל הנייר החדש, ויש להניח כי כניסתו של זה לשלב של ייצור סדיר, תעלה את שיעור הגידול במשך השנה כולה עד למעלה מן הממוצע. ירידה קטנה בייצור נרשמה רק בענף העץ ומוצרי העץ, וזאת על אף גידול-מה ביצואו של ענף זה.

(א) התשומות

1. תעסוקה ושכר

מספר המועסקים בתעשייה בחמשת החודשים הראשונים של 1960, גדל ב־6 עד 7 אחוזים, בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד. כמעט בכל הענפים היה הגידול בתעסוקה איטי מן הגידול בתפוקה. העלייה הגדולה ביותר בתעסוקה חלה בדרך כלל באותם הענפים שגם תפוקתם גדלה בשיעור גבוה. יוצאים מכלל זה ענפי המתכת הבסיסית, הכימיה ונפט והציוד החשמלי, שבהם גדלה התפוקה בשיעור העולה על הממוצע, תוך גידול איטי, או אף בלי גידול של ממש, בתעסוקה. בענפי העץ, העור, הכימיה ונפט וההדפסה שררה יציבות יחסית, ואילו ירידה קלה בתעסוקה נרשמה בענף אחד בלבד — המינרלים האל מתכתיים (חמרי בנייה).

2. חומרי גלם מיובאים

יבוא חומרי הגלם לתעשייה עלה, במחירים שוטפים, ב־17 אחוזים בערך, אך בהעדר נתונים מפורטים על השינויים במחירי חומרי הגלם ובמלאי, אין ללמוד משיעור זה על שינויים בתשומת היבוא בתעשייה. התופעה הבולטת בארבעת החודשים הראשונים היא, ירידה ניכרת ביבוא חומרי גלם לתעשיית המזון, לעומת העלייה הגדולה שחלה ביבוא לתעשייה זו בתקופה המקבילה אשתקד.

לוח 16

יבוא חומרי גלם לתעשייה, ינואר עד אפריל, 1959 ו־1960, במחירים שוטפים

(מיליוני ל"י)

מינואר-אפריל 1959, לינואר-אפריל 1960 השינוי באחוזים	ינואר-אפריל 1960	ינואר-אפריל 1959	
- 5.2	29.538	31.151	לתעשיית המזון
+ 25.2	109.412	87.362	לתעשיות אחרות
+ 17.2	138.950	118.513	סה"כ

3. חומרי גלם חקלאיים

במחצית השנה החקלאית תש"ך היוו החלב, הבשר ופרי ההדר כ־80 אחוז מכלל התשומה החקלאית בתעשייה. כמות חומרי הגלם היתה גדולה אומנם, ב־17 אחוזים בערך, מן הכמות

ששווקה במחצית הראשונה של שנת תשי"ט; אולם שיעור זה נמוך בהרבה משיעור הגידול במחצית הראשונה של תשי"ט, אשר הגיע ל-50 אחוזים. מקור הגידול הרב בשנה שעברה היה, בעלייה גדולה של אספקת פרי ההדר לתעשייה. אולם השנה חלה ירידה בכמות שסופקה לתעשייה בגלל המחירים הירודים, בעוד שכמות גדולה יותר של פרי הדר הופנתה לצריכה הפרטית, שבה הושגו השנה מחירים גבוהים יותר.

4. חשמל

צריכת החשמל בתעשייה שסופקה על ידי חברת החשמל לארץ ישראל, גדלה ב-27.4 אחוזים בחמשת החודשים הראשונים של 1960, לעומת התקופה המקבילה אשתקד. בחמשת החודשים הראשונים של השנה הגיעה תצרוכת החשמל בתעשייה ל-256.9 מיליון קוט"ש, לעומת 201.5 מיליון קוט"ש באותם החודשים ב-1959. שיעור העלייה בצריכת החשמל היה גבוה משיעור העלייה בתפוקה התעשייתית. בתופעה זו באו לידי ביטוי שני תהליכים שחלו בעת ובעונה אחת: מעבר לתהליכי יצור המבוססים על צריכת החשמל רבה יותר, שציין את התעשייה בכללה, מחד, והתרחבות יחסיה גדולה יותר של ענפים שצריכת החשמל שלהם אינטנסיבית יותר, כגון ענפי המתכת הבסיסית, מוצרי חשמל וכימיקלים, מאידך.

(ב) היצוא התעשייתי

לוח 17

היצוא לפי הענף התעשייתי, ינואר עד מאי, 1959 ו-1960

(אלפי דולרים)

הענף התעשייתי	ינואר-מאי 1959	ינואר-מאי 1960	אחוז השינוי מינואר-מאי 1959 לינואר-מאי 1960
מכרות ומחצבים	494.4	2,524.8	+410.7
מזון וטבק	5,183.3	6,697.3	+ 29.2
טכסטיל והלבשה	3,892.3	5,963.4	+ 53.2
עץ ורהיטים	1,564.3	1,784.1	+ 14.1
נייר והדפסה	943.2	1,238.7	+ 31.3
עור ומוצרים	79.3	273.3	+244.6
גומי ופלסטיקה	3,014.7	3,255.9	+ 8.0
כימיקליים	3,726.9	3,286.0	- 11.8
מינרלים אל-מתכתיים	1,874.5	1,281.0	-31.7
יהלומים	18,460.9	24,142.3	+ 30.8
מתכת	462.4	646.3	+ 39.8
מכונות	165.8	621.9	+275.1
ציוד חשמלי	108.6	612.4	+463.9
כלי הובלה	1,140.3	2,058.5	+ 80.5
שוונות	2,186.2	3,871.8	+ 77.1
סה"כ *	43,297.1	58,257.7	+ 34.6

* אינו כולל יצוא חוזר ויצוא ללא תמורה.

ח מ כ ו ר : עלון תעשייתי ומסחר מספר 16-17 בסתיו מחדש לפי סיווג התעשייה של ה"מ.ס.

היצוא התעשייתי הגיע בחמשת החודשים הראשונים של 1960 ל-60 מיליון דולר, לעומת 43.3 מיליון דולר בתקופה המקבילה אשתקד, עלייה ב-34.5 אחוזים. ממספרים אלה נראה, ששיעור הגידול הגבוה שציין את היצוא של שנת 1959 נמשך גם השנה, והוא מתרכז בעיקר בענף היהלומים, מכרות ומחצבים, מכונות, ציוד חשמלי, כלי הובלה ועור ומוצריו. גם בשאר ענפי התעשייה חל גידול ניכר; יוצאים מכלל זה ענפי הכימיקלים והמינרליים האל-מתכתיים, שבהם אף חלה ירידה ביצוא.

(ג) א ש ר א י ל ת ע ש י י ה

לוח 18

אשראי לזמן קצר לתעשייה, מרץ ודצמבר 1959 ומרץ 1960

(מיליוני ל"י)

אחוז הגידול מרץ 1959 למרץ 1960	30 במרץ 1960	31 בדצמבר 1959	30 במרץ 1959	
+15.8	231.1	209.4	199.5	בנקים
-11.2	11.9	13.8	13.4	אגודות שיתופיות ואשראי
+14.1	243.0	223.2	212.9	סה"כ

10. הבנייה

(א) ה י ק פ ה ב נ י י ה

ההשקעות בבנייה ועבודות עפר במחצית הראשונה של שנת 1960, היו נמוכות במקצת מאלה שבתקופה המקבילה אשתקד. מגמות ההתפתחות העיקריות שבאו לידי ביטוי בשינוי זה, הן צמצום כדי רבע של הבנייה הציבורית למגורים, ירידה קלה של הבנייה הפרטית למגורים, ועלייה בהשקעות במבנים שלא למגורים, ובעבודות עפר. לא היתה אחידות בקצב הבנייה במשך התקופה. הקצב שהיה איטי בתחילת התקופה, הלך והתגבר לקראת סיומה. מקורן של תנודות אלה הוא בתחום הבנייה הציבורית למגורים: לאחר צמצום ניכר-בסוג בנייה זה ברבע הראשון של השנה, חלה בו ברבע השני הרחבה, אם כי גם אז לא הגיע לממדי השנה הקודמת.

1. בנייה למגורים

במחצית הראשונה של 1960 חלה ירידה של 41 אחוזים בשטח התחלת הבנייה, לעומת התקופה המקבילה אשתקד, בעוד שבשטח גמר הבנייה, חלה עלייה של 19 אחוזים. שינויים אלה היו מלווים בירידה של 14 אחוזים בהשקעות בבנייני מגורים (ראה לוח 19). הירידה הבולטת — עד כדי פחות ממחצית — של שטח התחלת הבנייה, שחלה בבנייה הציבורית למגורים, שני גורמים לה:

(א) צמצום ניכר בפעולות הבנייה הציבורית ברבע האחרון של שנת התקציב הקודמת (1959/60), כדי שלא לחרוג מגבולות תכנון הבנייה לאותה שנה, לאחר שהיקף הבנייה המוגבר בראשית שנת התקציב, ניצל את עיקר המקורות שהוקצבו לבנייה במסגרת תקציב זה. ברבע

לוח 19

שטח התחלה ושטח גמר של מבנים למגורים, ינואר-יוני 1959 ו-1960

(באלפי מ"ר)

התחלת הבנייה ינואר-יוני 1959	התחלת הבנייה ינואר-יוני 1960	אחוז העלייה או הירידה	גמר הבנייה ינואר-יוני 1959	גמר הבנייה ינואר-יוני 1960	אחוז העלייה או הירידה
763	352	-54	460	572	24
444	355	-20	446	504	13
1,207	707	-41	906	1,076	19

האחרון של שנת התקציב הקודמת, המהווה את המחצית הראשונה של התקופה הנסקרת, הגיע שטח התחלת הבנייה ל-137,000 מ"ר בלבד, לעומת 399,000 בתקופה המקבילה של 1959, ו-250,000 ברבע האחרון שלה.

(ב) צמצום תקציב הבנייה לשנת התקציב 1960/61. לפי האומדן הגיע שטח התחלת הבנייה בחודשים אפריל עד יוני 1960, ל-215,000 מ"ר, לעומת 364,000 מ"ר בתקופה המקבילה אשתקד, וממוצע של 241,000 לרבע שנה, בשנת התקציב הקודמת.

ההשקעה בבנייה הציבורית למגורים בתקופה זו הסתכמה ב-63.5 מיליון ל"י, לעומת 84.0 מיליון ל"י (במחירי 1960) בתקופה המקבילה אשתקד. חלה איפוא ירידה ב-24 אחוזים. אולם יש לציין כי במחצית הראשונה של 1959 היה היקף הבנייה גדול במיוחד, בעקבות זרם העלייה המוגבר. ואילו בהשוואה למחצית השניה של 1959, היתה הירידה בשיעור של 19 אחוזים בלבד.

לוח 20

ההשקעות לפי סוגי המבנים, ינואר עד יוני, 1959 ו-1960

(במיליוני ל"י)

ינואר-יוני 1959 במחירים שוטפים	במחירי ינואר-יוני 1960	העלייה או הירידה באחוזים מינואר-יוני 1959, לינואר-יוני 1960
80.8	84.0	-24
72.3	75.2	- 3
153.1	159.2	-14
1.2	2.4	100
5.3	5.4	—
21.8	22.7	10
34.8	36.2	5

בנייה למגורים

בנייה ציבורית *

בנייה פרטית

סך הכל בנייה למגורים

בנייה אחרת

בתי-הארח

בתי-עסק

מבני תעשייה

מבנים ציבוריים

* לאחר ניכוי תשלומים בעד זכויות מים וחיבור לקו חשמל.

בבנייה הפרטית למגורים חלה ירידה של 20 אחוזים בשטח התחלת הבנייה, ולעומתה — עלייה של 13 אחוזים בשטח גמר הבנייה. ההשקעה ירדה מ־75.2 מיליון ל"י (במחירי 1960), ל־72.7 מיליון ל"י, דהיינו, ירידה של 3 אחוזים.

2. מבנים שאינם למגורים

עלייה גדולה חלה בהשקעות בבניית בתי הארחה, כתוצאה מהרחבת ענף התיירות. ההשקעות במבני תעשייה עלו ב־10 אחוזים, בעיקר כתוצאה מעלייה בהקמת מפעלים מאושרים. במבנים ציבוריים חלה עלייה קלה בכלל ההשקעות. אולם בצד עלייה בבנייה על־ידי הרשויות המקומיות, חלה כאן ירידה בבנייה על־ידי אגף השיכון, ובבנייה של מוסדות מחקר וחינוך גבוה.

(ב) מדד הוצאות הבנייה

הממוצע של מדד הוצאות הבנייה בחודשים מינואר עד יוני 1960, עלה ב־3 אחוזים לעומת הממוצע של שנת 1959 כולה, וב־4 אחוזים לעומת הממוצע של המחצית הראשונה של 1959. מתחילת השנה ועד לאמצעיתה עלו הוצאות הבנייה ב־4 אחוזים. עלייה זו היא תוצאה של עליית מחירי העץ בחודשים מרס ואפריל בעקבות העלאת המכס, של הגדלת תשלום המעביד לביטוח הלאומי, ושל העלאת השכר לסוגי עובדי בניה מסויימים החל מחודש יוני, מצד אחד, ושל ירידה במחיר הברזל מצד שני.

11. התחבורה

התפוקה הריאלית של ענף התחבורה, גדלה, במחצית הראשונה של שנת 1960 ב־10 אחוזים בקירוב, בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד. העלייה בתפוקה חלה בכל ענפי המשנה כאחת, וביחוד היתה ניכרת בתעופה — 22 אחוזים, בספנות — 15 אחוזים, ובמשאיות — 9 אחוזים. ברמת התעסוקה והשכר לא חלו שינויים ניכרים.

לוח 21

מדדי התפוקה הריאלית של ענפי התחבורה, ינואר עד יוני 1960

(הבסיס: ינואר-יוני 1959 = 100)

הענף	מדד התפוקה הריאלית	משקל הענף בהכנסה הלאומית מתחבורה *
ספנות	114.8	15.2
תעופה	121.8	6.7
רכבות	106.6	5.5
אוטובוסים	108.4	26.6
כלי רכב אחרים **		
(בעיקר משאיות)	109.0	33.5
נמלים	103.0	12.4
כל הענפים	109.6	100.0

* מכוסס על אומדן הערך המוסף של ענפי המשנה בשנת 1959, שהושב על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
** אומדן ארעי.

במחירי הנסיעה באוטובוסים, ברכבת ובמוניות, חלה עלייה ממוצעת של 7.3 אחוזים. לעומת נטייה קלה לירידה בתעריפי ההובלה במשאיות.

בכמות המטענים שהובלו ע"י הספנות הישראלית לישראל וממנה, בשלושת החדשים הראשונים של 1960, חלה עלייה של 14 אחוזים בקירוב, בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, לעומת ירידה של 2 אחוזים בכלל כמות המטענים שהובלו לישראל וממנה. כתוצאה מכך גדל חלקה של הספנות הישראלית בהובלת מטעני היבוא והיצוא ב-4 אחוזים בקירוב, מכלל כמות המטענים. גידול דומה חל בחלקה של הספנות הישראלית בהובלת נוסעים לישראל וממנה. במחצית הראשונה של 1960 נוספו למצבת הצי הישראלי שתי אניות משא במעמס כולל של 11,200 טון, ושתי מיכליות במעמס של 65,600 טון.